

Sygn. akt I C 471/13

POSTANOWIENIE

Dnia 5 grudnia 2013 r.

Sąd Okręgowy w Lublinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym :

Przewodniczący Sędzia SO Mariusz Tchórzewski

Protokolant Katarzyna Radek

po rozpoznaniu w dniu 5 grudnia 2013 r. - w Lublinie

na rozprawie

sprawy z powództwa I. D.

przeciwko W. D. (1) i innym

o ustalenie

postanawia

I. wartość przedmiotu sporu ustalić na kwotę 124260,- zł;

II. odrzucić pozew w stosunku do W. D. (1), J. M..

I C 471/11 UZASADNIENIE

(postanowienia z dnia 5 grudnia 2013 r., w zakresie punktu II orzeczenia)

Pozwem z dnia 8.05.2013 r. skierowanym przeciwko W. D. (1), W. D. (2), J. M.I. D.domagał się ustalenia nieważności umowy sądowej z dnia 28.10.2011 r., zawartej w sprawie I Ns 510/11 Sądu Rejonowego Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku, w sprawie o podział majątku wspólnego i dział spadku po W. D. (2) i W. D. (3) podnosząc, że przedmiotową umową strony niniejszego procesu dokonały całościowego rozliczenia wzajemnych roszczeń z tytułu spadkobrania po wskazanych wstępnych, a mimo to pozwani W. D. (1), J. M.wytoczyli przeciwko niemu powództwa o zachowki po W. D. (3).

Sąd Okręgowy ustalił, co następuje.

Postanowieniem z dnia 8.10.2010 r., wydanym w sprawie I Ns 2408/09, Sąd Rejonowy w Lublinie stwierdził nabycie spadku po W. D. (2) z mocy ustawy, w odpowiednich częściach, przez żonę W. D. (3), synów W. i W. D. (1) oraz wnuczkę J. M. oraz nabycie spadku po W. D. (3) na podstawie testamentu, w całości przez wnuka I. D. (postanowienie k.6).

W Sądzie Rejonowym Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku toczyło się, pod sygnaturą I Ns 510/11, postępowanie z wniosku W. D. (1) o podział majątku wspólnego i dział spadku po przywołanych powyżej spadkodawcach i na rozprawie w dniu 28.10.2011 r. uczestnicy (strony niniejszego procesu) zawarli umowę, w treści, której wprost wskazali, że jej postanowienia dotyczą także „działu spadku po W. D. (3)” i mocą której wszystkie prawa rzeczowe wchodzące w skład majątku wspólnego W. D. (2) i W. D. (3) przeszły na wyłączną własność I. D., natomiast ten – w ramach „działu spadku po W. D. (2) i W. D. (3)” zobowiązał się do zapłaty stosownych, łącznych sum pieniężnych (po 41.420,- zł) na rzecz spadkobierców ustawowych wskazanych osób (protokół k.7-9), postępowanie

zostało prawomocnie umorzone (postanowienie k.10, testament k.54), wszystkie kwoty objęte wskazaną ugodą zostały przez I. D. uiszczone wierzycielom (bezsporne, fakt podany na rozprawie w dniu 5.12.2013 r., k.76v).

W dniu 17.08.2012 r. do Sądu Rejonowego Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku wpłynął pozew W. D. (1), J. M. przeciwko I. D. o zasądzenie kwot po 35.158,54 zł tytułem należnych im zachowków po W. D. (3), Sąd wydał w dniu 21.08.2012 r. nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym I Nc 1660/12 (k.11), po wniesieniu sprzeciwu przez pozwanego sprawa toczy się przed wskazanym Sądem pod sygnaturą I C 1601/12 (bezsporne).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje.

W opisanym stanie faktycznym, już na obecnym etapie postępowania koniecznym stało się rozważenie zarzutu pozwanych W. D. (1), J. M. (odpowiedź na pozew k.33) o zawisłości sporu w zakresie roszczenia dochodzonego w niniejszej sprawie. Pozwani podnieśli, że w przywołanym postępowaniu o zapłatę zachowków sąd, wydając wyrok, będzie musiał przesłankowo ustalić ważność wcześniejszej ugody zawartej w postępowaniu działowym i ewentualną skuteczność oświadczeń powoda o uchyleniu się od złożonych wtedy w jego imieniu oświadczeń woli, rozstrzygając końcowo o zasadności roszczeń o zapłatę.

W ocenie Sądu zarzuty pozwanych należało podzielić, bez podzielenia wniosków opartych na dawnej judykaturze.

Bezspornym jest to, że jedynym spadkobiercą po W. D. (3) był I. D. i z tej przyczyny nie mogło się toczyć żadne postępowanie sądowe o dział spadku po niej, ani zagadnienie to nie mogło być przedmiotem procedowania w jakimkolwiek powiązanim postępowaniu. Wnioskodawca w tamtym postępowaniu (W. D. (1)) był reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, zatem okoliczności tej musiał być świadomy. Bezspornym jest także to, że w takim stanie faktycznym wszyscy uczestnicy postępowania działowego zawarli ugodę, w której wprost odwołali się do „działu spadku po W. D. (3)”, co tylko pozornie mogło wskazywać na błąd lub omyłkę. Zważyć, bowiem należy, że Sąd nie umorzyłby postępowania i nie zatwierdziłby postanowieniem ugody w sytuacji, gdy dostrzeżałby jej sprzeczność z prawem lub zasadami współżycia społecznego, a tak byłoby niewątpliwie, gdyby istotnie dokonywano działu spadku pomiędzy osobami, które nie były spadkobiercami dziedziczącymi po W. D. (3), taka uгода byłaby a limine uznana za nieważną i nie spowodowałaby umorzenia postępowania (por. orzeczn. SN z 28.10.1959 r. r CR 771/59 OSPiKA 1960/10/265; orzeczn. SN z 8.i 16.02.1938 r. C.I. 2369/37 PPC 1938/13 -15, s.463). Istotne przy tym jest to, że osnowa ugody została wpisana do protokołu rozprawy i podpisana przez uczestników postępowania, niedopuszczalne jest obecnie inne jej odczytywanie (por. red.T.Ereciński „Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz” LexisNexis Warszawa 2006, s.521, t.6 i cytowane orzecznictwo). Pozwani podnieśli, że w postępowaniu o dział spadku nie można dochodzić roszczeń z tytułu zachowków i nie objęły ich postanowienia tej ugody. Na obecnym etapie sprawy, nie przesądzając zasadności zarzutu należy wskazać, że takie stwierdzenie jest prawdziwe o tyle, o ile odnosi się do przedmiotu, który byłby podstawą orzeczenia sądowego wydanego w takim postępowaniu. W judykaturze nie budzi natomiast sporu, że uгода sądowa zawierana w danym postępowaniu zawsze może być rozszerzona na stosunki prawne wykraczające poza granice danej sprawy sądowej, celem kategorycznego, jednoczesnego rozstrzygnięcia wszelkich kwestii spornych i wzajemnych zobowiązań zainteresowanych, niejednokrotnie nie powiązanych w żaden sposób z przedmiotem danego postępowania, przepis art. 321 § 1 k.p.c. dla ugód nie ma zastosowania (tak SN w postan. z 21.02.1973 r. III CRN 415/72 OSNCP 1974/1/10).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy należy wskazać, że wobec bezspornego zapisania w treści ugody z dnia 28.10.2011 r. wzajemnych rozliczeń uczestników z tytułu „spadku po W. D. (3)” w sposób, który niewątpliwie wykraczał poza prawny zakres potencjalnego orzekania przez Sąd w takim postępowaniu (w orzeczeniu sądowym w sprawie z wniosku W. D. (1) nie rozstrzygano by w ogóle o kwestiach spadku po W. D. (3)), Sąd rozpoznający nowe powództwo, o zapłatę zachowków po W. D. (3), w procesie toczącym się pomiędzy stronami przedmiotowej ugody, dla oceny zasadności powództwa W. D. (1), J. M. przeciwko I. D. będzie musiał dokonać ustalenia, czy nie zachodzi w sprawie powaga rzeczy ugodzonej, zaś przy pozytywnej konstatacji - w świetle oświadczeń złożonych przez pozwanego w sprawie o zapłatę o uchyleniu się od skutków oświadczeń woli złożonych w jego imieniu w dniu 28.10.2011 r., będzie musiał dokonać ustalenia, czy takie oświadczenia zostały złożone w

warunkach temporalnych określonych przez ustawę i czy wywołały zamierzony skutek eliminujący ewentualnie taką negatywną przesłankę dla uwzględnienia powództw o zachowki. Konkludując, Sąd Rejonowy Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku, w sprawie o zapłatę, zawisłej w dniu 17.08.2012 r., każdorazowo, przesłankowo dokona ustalenia, którego I. D. domaga się w powództwie wszczynającym proces w niniejszej sprawie, w stosunku do W. D. (1), J. M..

Pozwani, poprzez pełnomocnika wskazali, że taka okoliczność przemawia za odpadnięciem przesłanki interesu prawnego powoda, koniecznej dla merytorycznego uwzględnienia powództwa. Wskazać, zatem należy, że w najnowszym orzecznictwie akcentuje się, iż zarzut nieważności umowy (ugody), jeżeli został podniesiony w sprawie o zapłatę (a tak stało się w procesie opisanym powyżej), ma charakter obronny i „gdy wystąpiono wcześniej z powództwem o zasądzenie, nie jest dopuszczalne późniejsze powództwo o ustalenie nieważności, jako węższe, co do zakresu. Zasądzenie świadczenia wymaga bowiem uprzedniego przesądzenia jego zasadności, istnienia i ważności stosunku prawnego, z którego ono wynika”. W konsekwencji, w obu pozornie różnych sprawach zachodzi tożsamość przedmiotu sporu rozumianego, jako zwrócenie się do sądu o rozstrzygnięcie konkretnego aspektu problemu prawnego, wyrosłego na gruncie tych samych faktów (por. wyrok SN z 9.12.2011 r. III CSK 138/11; postan. SN z 1.06.2011 r. II CSK 427/10). Reasumując, żądanie zasądzenia zachowków zgłoszone w sprawie przed sądem rejonowym mieści w sobie implícite żądanie ustalenia istnienia ważnej podstawy prawnej i faktycznej (por. wyrok SN z 9.06.1971 r. II CZ 59/71). Wszelkie zarzuty podnoszone w sprawie o zapłatę, mające zniweczyć zasadność powództwa, ewentualnie tylko poddające ją w wątpliwość (w niniejszym przypadku – wątpliwość, czy roszczenia dochodzących zachowków są objęte powagą „rzeczy ugodzonej”, ewentualnie przy pozytywnym rozstrzygnięciu – czy ta przeszkoda niwecząca odpadła wskutek określonych oświadczeń woli I. D., a jeżeli nie występuje powaga rzeczy ugodzonej i oświadczenia pozwanego nie były skuteczne, to czy wystąpienie z tymi roszczeniami nie stanowi nadużycia praw powodów w świetle art. 5 k.c. i treści ugody pomiędzy stronami) muszą być rozpoznane w sprawie o zasądzenie, bez względu na ich skuteczność w tamtym procesie, gdyż zawisłość sporu jest okolicznością obiektywną, niezależną od wyników postępowania i ewentualne zaniechania, czy zaniechania strony w procesie o zasądzenie nie mogą skutkować uchynieniem zakazu przewidzianego w art. 192 pkt 1 k.p.c. W konsekwencji, pozew o ustalenie musi podlegać odrzuceniu, a nie oddaleniu, zgodnie z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., a zaniechanie podjęcia takiego rozstrzygnięcia w sprawie o ustalenie skutkuje nieważnością tego postępowania (tak wprost SA w Lublinie w uzasadnieniu wyroku z 25.07.2012 r., w sprawie I ACa 152/12, akcentujący także wcześniejsze konkluzje).

Z tych względów, na mocy wskazanych przepisów, orzeczono, jak w punkcie II postanowienia.